

Nr 192.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303); given Stockholms slott den 27 mars 1953.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

F ö r s l a g

till

L a g

**om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947
(nr 303).**

Härigenom förordnas, att prisregleringslagen den 30 juni 1947¹, vilken jämlikt lag den 9 maj 1952 (nr 209) gäller till och med den 30 juni 1953, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1954.

¹ Senaste lydelse av 2 § se 1948:408.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1953.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HEDLUND, LINDELL, NORDENSTAM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)* och anför därvid följande.

Nu gällande prisregleringslag utfärdades den 30 juni 1947 och trädde i kraft den 1 juli samma år. Lagen gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har därefter successivt förlängts, senast genom lagen den 9 maj 1952, nr 209. Enligt sistnämnda lag har prisregleringslagen erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1953.

Beträffande det närmare innehållet i prisregleringslagen må följande här nämnas.

Enligt den inledande bestämmelsen i 1 § prisregleringslagen erfordras, för att lagens huvudbestämmelser skola träda i tillämpning, att särskilt förordnande därom meddelats. Sådant förordnande må meddelas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Förordnande meddelas av Konungen med riksdagens samtycke, dock att, när riksdagen ej är samlad, provisoriskt förordnande må meddelas av Konungen. Genom kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 304) meddelade Konungen med riksdagens samtycke förordnande, varom nyss är sagt, att gälla från och med den 1 juli 1947 tills vidare. Förordnandet är alltjämt gällande.

I 2 § äro vissa definitioner upptagna. Sålunda stadgas i nämnda paragraf, *att* med tjänst avses sådan tjänst som någon, yrkesmässigt eller eljest, såsom företagare utför åt annan, *att* lika med utförande av tjänst skall anses dels utövande av sådan hotell- eller pensionströrelse, som omfattar minst nio för gästers härbärgerande avsedda rum, dels ock upplåtelse av rätt att nyttja förnödenhet samt *att* lika med försäljning av förnödenhet skall anses överlåtelse eller upplåtelse av förmögenhetsrättighet av immateriell art, så ock upplåtelse av rättighet att å fastighet avverka skog eller att där taga torv, ler, grus, sten eller annat, som icke är att hänföra till fastighetens vanliga avkastning.

Enligt 3 § första stycket äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer fastställa visst pris, som prövas skäligt, att gälla såsom *normalpris* vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller vid frivilligt utförande av viss tjänst. I andra stycket föreskrives, att normalpris icke må överskridas med mindre säljaren eller företagaren erhållit tillstånd därtill. Den som fastställt normalpriset äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja sådant tillstånd.

I 4 § stadgas att om någon till offentlig myndighet gjort särskild *utfästelse* beträffande högsta pris, till vilket viss förnödenhet må av honom försäljas eller viss tjänst utföras, eller eljest beträffande den ordning, i vilken försäljning må ske eller tjänsten utföras, priset icke må överskridas eller utfästelsen eljest frångås med mindre myndigheten givit tillstånd därtill.

I 5 § finnas vissa stadganden om s. k. *tvångskartellering* m. m.

Bestämmelser angående *prisstopp* meddelas i 6 §. Sålunda stadgas i 6 § 1 mom. första stycket, att Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som frivilligt säljer viss förnödenhet eller som frivilligt utför viss tjänst icke må utan tillstånd överskrida det pris å förnödenheten eller tjänsten, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke sålde förnödenheten eller utförde tjänst varom fråga är, det pris som den angivna dagen var att anse som gängse pris eller som han före nämnda dag senast tillämpat. Därest efter den i föreskriften angivna dagen överlåtelse skett av rörelse, i vilken försäljes förnödenhet eller utföres tjänst som med föreskriften avses, skall dock såsom stoppris för den nye innehavaren av rörelsen gälla det pris, som den föregående innehavaren högst ägt uttaga. Enligt andra stycket i samma moment må föreskrift om prisstopp meddelas att gälla för viss tid, högst sex månader. Då skäl därtill äro må prisstoppet förlängas, varje gång för högst sex månader. Den som meddelat föreskrift om prisstopp äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja tillstånd till prishöjning.

Vidare stadgas i 6 § 2 mom., att om prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst och priset därefter finnes vara högre än som kan anses skäligt, Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger förordna om skälig sänkning av priset. Sådant förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare. Förordnandet gäller under den tid prisstoppet är gällande. Det fastställda priset må icke överskridas utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer.

Enligt 7 § äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva, att viss förnödenhet icke må försäljas eller saluhållas eller viss tjänst utföras eller erbjudas med mindre priset å förnödenheten eller tjänsten *godkänts* av myndighet som Konungen bestämmer. Sådan föreskrift må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare. Godkänt pris må icke överskridas utan tillstånd av myndigheten. Har pris godkänts på sätt nyss sagts och inträda därefter sådana på prisbildningen inverkan förhållanden att priset skäligen bör sänkas, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordna om sådan prissänkning. Dy-

likt förordnande må jämväl meddelas beträffande allenast viss säljare eller företagare.

I 8 § meddelas ett allmänt förbud mot *prisoocker* och 9 § innehåller bestämmelser om s. k. *kombinationsavtal*. Vidare meddelas i 10 § föreskrifter om viss uppgiftsskyldighet. Enligt 11 § äger myndighet som Konungen bestämmer meddela vissa föreskrifter rörande anslag med prisuppgifter m. m. I 12—14 §§ äro ansvarsbestämmelser upptagna; sålunda föreskrives i 13 § att den, som åsidosätter bestämmelse som meddelats jämlikt 11 §, skall straffas med böter från och med två till och med trehundra kronor. I 15, 17 och 18 §§ meddelas vissa processuella föreskrifter.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av prisregleringslagen ha av Kungl. Maj:t meddelats genom kungörelse den 30 juni 1947 (nr 305). Denna kungörelse gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1948 men har sedermera successivt förlängts, senast genom kungörelsen den 9 maj 1952, nr 210, för tiden till och med den 30 juni 1953.

Bestämmelser rörande allmänt prisstopp ha utfärdats dels av statens priskontrollnämnd den 31 oktober 1942 dels ock av Kungl. Maj:t genom kungörelser den 4 juni 1943, nr 310, den 25 maj 1945, nr 209, och den 30 juni 1947, nr 306. Sistnämnda kungörelse, som trädde i kraft den 1 juli 1947 samt gällde till och med den 31 december samma år, har därefter successivt förlängts, senast genom kungörelsen den 19 december 1952, nr 767. Enligt sistnämnda kungörelse har 1947 års kungörelse erhållit fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1953. Prisstoppdagen är i flertalet fall den 31 oktober 1942.

Vidare må nämnas, att Kungl. Maj:t den 29 december 1949 utfärdat vissa föreskrifter angående lönsamhetsberäkningar i prisärenden.

I skrivelse den 6 mars 1953 har *statens priskontrollnämnd* — under erinran att giltighetstiden för prisregleringslagen utgår den 30 juni 1953 — hemställt att lagen skall givas fortsatt giltighet t. o. m. den 30 juni 1954.

Priskontrollnämnden har i sin skrivelse erinrat om, att i årets statsverksproposition framhållits, att för förhindrande av en fortgående intern inflationsprocess efter den kraftiga förskjutning av priser och inkomster, som ägde rum under år 1951, olika ekonomiskt-politiska medel använts, såväl generella åtgärder av kredit- och finanspolitisk natur som mera direkta regleringsåtgärder. Bland de senare nämndes priskontrollen. Vad anginge framtiden hade i berörda proposition understrukits, att det vore nödvändigt att bibehålla en restriktiv ekonomisk politik så länge nuvarande ovissa konjunkturläge bestode. Å andra sidan måste den ekonomiska politiken innefatta en beredskap för en mera ogynnsam utveckling, liksom för eventuella nya inflationsimpulser. Vidare hade i statsverkspropositionen chefen för handelsdepartementet i anslutning till nämndens medelsäskande för budgetåret 1953/54 erinrat om att priskontrollen under år 1952 i betydande utsträckning kunnat avvecklas. Alltjämt kvarstode emellertid betydelsefulla varu-

områden, där fortsatt priskontroll vore behövlig. I vilken takt en ytterligare avveckling av nämndens verksamhet kunde genomföras vore ännu svårt att förutse. Han erinrade emellertid om att en särskild förhandlingsdelegation för närvarande vore sysselsatt med en översyn av direktiven för den priskontrollerande verksamheten.

Nämnden framhåller i anslutning till handelsministerns yttrande att det av direkta priskontroller (normalpriser, stoppriser, hyresstoppet etc.) täckta området, uträknat på grundval av de i levnadskostnadsindexet ingående posterna, för närvarande torde kunna uppskattas till cirka 42 procent; undantoges hyresområdet, vore procenttalet cirka 33. På de från direkta kontroller frisläppta områdena förekomme en fortlöpande prisövervakning. Arbetet därmed bedreves efter olika linjer. I vissa fall hade övervakningen ordnats på så sätt, att enligt överenskommelser med vederbörande branschorganisationer prishöjning ej skulle företagas utan att anmälan först skett till nämnden (t. ex. beträffande metallprodukter). På textil- och konfektionsområdena förelåge viss rapportskyldighet från fabrikanternas sida enligt överenskommelse mellan desamma och nämnden. Dessa områden vore även föremål för stickprovsundersökningar, beträffande vilka metodiken utarbetats av särskilt tillkallade statistiker. Det på textil- och konfektionsområdena tillämpade systemet användes även på andra områden. I övervakningsarbetet biträdde nämnden av de lokala priskontoren, i vilkas åligganden det även inginge att till nämnden inrapportera mera anmärkningsvärda prisförändringar inom kontorens verksamhetsområden. Om resultatet av övervakningsarbetet vore det för tidigt att draga några längre gående slutsatser. Så mycket kunde emellertid sägas, att på vissa frisläppta områden marginalökningar skett utöver vad som kunde anses skäligt. På andra åter vore erfarenheterna av prisregleringarnas borttagande positiva. — I avseende å behovet av fortsatta priskontrollåtgärder av såväl direkt natur som i form av övervakning ville nämnden särskilt understryka nyssnämnda uttalande i statsverkspropositionen om det ovissa konjunkturläget och behovet av en beredskap för en mera ogynnsam utveckling på det ekonomiska området, liksom för eventuella nya inflationsimpulser. Även om en viss prisstabilitet nåtts — vilken återspeglades i nästan oförändrat levnadskostnadsindex sedan sommaren 1952 samt fallande parti- och importprisindex — kunde läget snabbt förändras på grund av politiska händelser i utlandet. Mot bakgrunden av nu berörda förhållanden ansåge nämnden, att fortsatt beredskap även borde finnas på det av nämnden administrerade området. En sådan beredskap förutsatte bibehållande av prisregleringslagen.

Priskontrollnämnden erinrar vidare om att enligt ett till lagrådet remitterat förslag lagstiftning förbereddes till motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m., vilken lagstiftning vore avsedd att i huvudsak gälla från och med den 1 januari 1954. Även enligt motiveringen till nämnda förslag hade det förutsatts, att den allmänna priskontrollen tills vidare skulle finnas kvar jämsides med den kartellövervakande verksamheten.

I framställningen har icke föreslagits någon ändring i prisregleringslagen. Nämnden anför härom att då den förenämnda förhandlingsdelegationen ännu icke avlämnat sitt förslag till nya direktiv, kunde icke nu avgöras om dessa komme att kräva ändring av lagtexten.

Mot priskontrollnämndens beslut att hemställa om förlängning av prisregleringslagen till och med den 30 juni 1954 hade ledamöterna *Bergstrand*, *Stenberg* och *Grundström* anmält reservation och därvid anfört följande.

Vid tillkomsten av den nu gällande prisregleringslagen rådde full enighet om att den statliga priskontrollen skulle gälla i ett försörjningsläge där det på grund av varuknapphet gällde att hejda spekulativa prisstegringar. Så snart en fullt tillfredsställande varuförsörjning undanröjt dessa risker var det också klart att priskontrollen skulle upphöra. Vi som konstaterat att denna förutsättning nu är för handen kan därför ej ansluta oss till nämndens majoritet om en förlängning av prisregleringslagen på ett år. Den avveckling av priskontrollen som pågår och som ägt rum under det senaste året bör enligt vår mening snabbt slutföras. Den direkta priskontrollen kan enligt vår mening avskaffas redan vid utgången av giltighetstiden för den nu gällande prisregleringslagen den 30 juni 1953. Då emellertid en förhandlingsdelegation för närvarande är sysselsatt med granskning av direktiven för priskontrollens verksamhet och samtidigt Kungl. Maj:t nyligen till lagrådet remitterat ett lagförslag om motverkande av skadlig konkurrensbegränsning, vilja vi ej motsätta oss en förlängning av prisregleringslagen till den 31 december 1953, vid vilken tidpunkt nämndens verksamhet senast bör vara slutförd. Vi få därför reservera oss mot nämndmajoritetens beslut och i stället föreslå att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303) förlänges till och med den 31 december 1953.

Ledamoten *Severinson* hade avgivit följande särskilda yttrande.

Jag har deltagit i beslutet att föreslå en förlängning av prisregleringslagens giltighetstid t. o. m. den 30 juni 1954. Jag har härvid beaktat behovet av en beredskapslagstiftning för den händelse den ekonomiska utvecklingen skulle bli ogynnsam. Så länge samhällsekonomisk balans råder i landet, anser jag dock att statlig prisreglering utan våda kan undvaras under förutsättning att statsmakterna genom lagstiftning effektivt förhindrar skadliga konkurrensbegränsningar inom näringslivet.

Departementschefen. I finansplanen till årets statsverksproposition understök jag, att en fortsatt ostörd utveckling i riktning mot stabiliserad sysselsättning och samhällsekonomisk balans förutsatte, att den nuvarande restriktiva ekonomiska politiken i princip bibehölls. Jag framhöll vidare, att man borde räkna med att även under 1953 uppehålla en priskontroll på vissa områden.

Inom priskontrollnämnden har rätt enighet om att en förlängning av prisregleringslagen för tiden efter den 30 juni 1953 blir nödvändig. Däremot har yppats olika meningar angående vilken tid förlängningen bör avse. Majoriteten har ansett att lagen bör förlängas för ett år eller alltså för tiden till och med den 30 juni 1954. Enligt reservanternas mening bör giltighetstiden begränsas till utgången av innevarande år. För egen del har jag den uppfattningen, att det i nu rådande ovissa konjunkurläge icke är tillrådligt att binda sig för den 31 december 1953 såsom slutdag för lagens giltighet. Jag

tillstyrker sålunda att prisregleringslagen även i år på sedvanligt sätt förlänges för ett år eller sålunda till utgången av juni 1954.

Med avseende å nu gällande direktiv för den prisreglerande verksamheten torde jag få erinra om att dessa fastställdes genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 januari 1951 för tiden till utgången av juni samma år och sedermera genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1951 förklarats skola bibehållas oförändrade tills vidare. Såsom jag omnämnt i statsverkspropositionen tillkallade chefen för handelsdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 21 november 1952 en förhandlingsdelegation med uppdrag att undersöka huru priskontrollen i fortsättningen borde gestaltas och att framlägga förslag till nya direktiv för den prisreglerande verksamheten.

Delegationen har under gårdagen till chefen för handelsdepartementet överlämnat förslag till nya direktiv för den prisreglerande verksamheten. Förslaget är för närvarande föremål för övervägande inom regeringen. Jag kommer i senare sammanhang att lämna en redogörelse för direktivfrågan.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över inom finansdepartementet upprättat förslag till *lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)*, av den lydelse *Bilaga*¹ vid detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

W. Hammargren.

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 23 mars 1953.

Närvarande:

justitieråden NISSEN,
HELLQUIST,
KARLGREN,
regeringsrådet ECKERBERG.

Enligt lagrådet den 20 mars 1953 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 13 mars 1953, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen i finansdepartementet C. V. Åbjörnsson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Olle Lundberg.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 mars 1953.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, lagrådets den 23 mars 1953 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 13 mars 1953 remitterade förslaget till *lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303)* och anför därvid följande.

Vid remiss till lagrådet av nämnda förslag framhöll jag att chefen för handelsdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 21 november 1952 tillkallat en förhandlingsdelegation med uppdrag att undersöka huru priskontrollen i fortsättningen borde gestaltas och att framlägga förslag till nya direktiv för den prisreglerande verksamheten. Förhandlingsdelegationen har utgjorts av revisionssekreteraren Hj. Nordfelt, ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare redaktören G. I. Andersson, direktören H. Grundström, civilekonomen A. G. Henriksson, direktörerna C. A. Jacobsson och W. Josephson, fil. lic. A. H. Nilstein, revisionschefen E. J. Persson, direktören R. Sachs, ledamoten av riksdagens andra kammare, folkskolläraren N. W. Sundström, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren O. E. Werner och ordföranden i statens priskontrollnämnd, överdirektören H. V. B. Almeby.

Sedan förhandlingsdelegationen numera slutfört sitt uppdrag torde jag här få lämna en redogörelse för frågan om *riktlinjerna för den fortsatta prisreglerande verksamheten*.

De direktiv som nu gäller för denna verksamhet fastställdes av Kungl. Maj:t den 12 januari 1951 och anmäldes samma år för riksdagen i propositionen nr 105. Innehållet i direktiven framgår av *Bihang* till detta protokoll. Då dessa direktiv utfärdats i en ekonomisk situation, som i väsentliga hänseenden avvek från den nuvarande, och då man, såsom jag framhållit i finansplanen till årets statsverksproposition, bör räkna med att även under 1953 uppehålla en priskontroll på vissa områden, har det syntts påkallat att upptaga frågan om direktivens innehåll till ny prövning.

Till vägledning för förhandlingsdelegationens arbete framhöll chefen för handelsdepartementet i anförande till statsrådsprotokollet den 21 november 1952 bl. a. följande.

De nuvarande direktiven torde i stort sett vara lämpade även för en priskontroll av den beskaffenhet som erfordras i dagens läge. Om någon genomgripande omläggning sålunda icke synes påkallad, bör delegationens prövning i första hand taga sikte på en anpassning och komplettering av gällande regler. I fråga om den allmänna målsättningen för prispolitiken bör ökat avseende fästas vid möjligheterna att åstadkomma prissänkningar. Främst bör övervägas, i vilken omfattning och på vilket sätt priskontrollen i fortsättningen lämpligen bör medverka till att konsumenterna kommer i åtnjutande av sådana prissänkningar, som — ehuru förutsättningar i produktionsledet finns — på grund av förhållandena i distributionsledet icke når konsumenten. Vidare bör ökad uppmärksamhet ägnas åt sådana försäljnings- och distributionsmetoder, som medför en orimlig fördyring av varan för konsumenten.

Vid utredningen av dessa spörsmål torde delegationen böra uppmärksamma, om tillämpningen av prisstoppreglerna bör modifieras för att underlätta priskontrollens åtgärder i prissänkningssyfte. Delegationen bör även överväga, på vilket sätt den prisövervakande verksamheten i fortsättningen lämpligast bör bedrivas.

I övrigt bör en översyn verkställas av direktiven och förslag framläggas till sådana ändringar och tillägg som i den rådande situationen kan vara påkallade. En sådan ändring kan exempelvis gälla angivandet av förutsättningarna för priskontrollens hävande i visst fall, de villkor som härvid kan böra uppställas etc. Medan enligt gällande direktiv priskontrollen i vissa fall kan upphävas, där tillräcklig säkerhet föreligger att prisstegring ej kommer till stånd, bör hänsyn nu även tagas till att skäligen prissänkningar genomföres. Å andra sidan bör den prisreglerande myndigheten ha möjlighet att upphäva prisregleringen för ett visst varuslag även om en prisstegring skulle följa därav. I ett skede, då priskontrollen får en alltmer partiell karaktär, synes den nämligen böra inskränkas till varuslag som ur olika synpunkter är av betydelse för prisbildningen.

Vad angår huvudfrågan om direktiven för den prisreglerande verksamheten har delegationen enats om ett förslag av den lydelse som framgår av det tidigare omnämnda bihanget. Ordföranden samt herrar Sundström och Werner har därjämte ansett, att till punkten 3, första stycket, i förslaget bör fogas en mening av följande lydelse: »Efter ikraftträdandet av ny lag om motverkande av skadlig konkurrensbegränsning inom näringslivet skall de prisreglerande myndigheternas verksamhet i sistnämnda hänseende utövas på sätt anges i motiven till denna lag.»

Till förslaget och dess olika punkter har knutits vissa kommentarer.

Samtliga ledamöter är ense om att hävande av prisreglering enligt punkt 2, tredje meningen, i förslaget avses skola äga rum dels i fall, där ökad priskonkurrens väntas inträda, dels när fråga är om varor och tjänster av mindre betydelse för prisbildningen i landet.

Herrar *Andersson, Henriksson, Nilstein, Persson, Sundström* och *Älmeby* har gjort följande uttalande.

Den senaste tidens utveckling på världsmarknaden har minskat riskerna för nya inflatoriska prisstegringar. Det inhemska prisläget har även av andra skäl erhållit större stadga varvid den direkta priskontrollen kunnat begränsas och i vissa fall ersättas med prisövervakning. Betydelsefulla områden kvarstår emellertid under priskontroll och fortsatt beredskap på prisområdet är, icke minst på grund av det labila politiska läget i världen, enligt vår mening nödvändig.

Förändringar på de internationella marknaderna jämte de senaste årens kostnadsstegring inom den svenska industrien har medfört en hårdnande konkurrens för svenska varor, vilken i stort sett kan väntas bestå och eventuellt skärpas. Ett viktigt led i den aktuella ekonomiska politiken i Sverige är därför att hindra pris- och kostnadsstegring och därmed sänkt konkurrenskraft för svenska produkter. I årets avtalsrörelse har också iakttagits stark återhållsamhet i fråga om kraven på lönehöjningar. Följaktligen är det särskilt angeläget att utnyttja alla möjligheter att genom prissänkningar förbättra reallönerna. Lägre råvarupriser och kostnadssänkningar i annan form bör i full utsträckning komma konsumenterna till godo i form av lägre levnadskostnader. Den senaste tidens vikande råvarupriser och växande köpmotstånd har på områden med begränsad konkurrens icke medfört pris- och marginalsänkningar i den utsträckning, som skulle ha skett vid friare konkurrens. Tvärt om upprätthålls på åtskilliga håll priser och marginaler på anmärkningsvärt hög nivå trots förändringar i marknadsläget. I vissa fall har marginalerna till och med ökats.

Mot denna bakgrund finner vi, att den prisreglerande och prisövervakande verksamheten bör bibehållas och dess direktiv anpassas och kompletteras för de i viss mån ändrade arbetsuppgifterna. Enligt vår mening bör även i fortsättningen en avveckling av den direkta priskontrollen kunna ske på sådana områden där effektiv priskonkurrens kan förväntas och riklig varutillgång råder. Vår uppfattning är att en effektiv priskonkurrens kan ge förutsättningar för en anpassning av varupriserna efter kostnaderna i rationellt arbetande företag inom vederbörande bransch. En angelägen uppgift för priskontrollen bör däremot vara att uppmärksamma områden med övernormala priser och marginaler samt på dessa områden aktivt medverka till prissänkningar.

I anslutning till riktlinjerna för delegationens arbete anser vi att man inom den prisreglerande verksamheten bör ägna ökad uppmärksamhet åt sådana försäljnings- och distributionsmetoder, som onormalt fördyrar varan för konsumenten.

Det är vidare av stor vikt att de prisreglerande myndigheterna motverkar den tendens till ökning av handelsmarginalerna, som kan uppkomma vid prissänkningar i tidigare led. För varor, som är föremål för konkurrensbegränsning, bör marginalerna kunna omprövas. Denna omprövning bör ske med vederbörlig hänsyn till gällande marginaler för ur distributionssynpunkt likartade varor, vilka icke är föremål för konkurrensbegränsning. Särskilt gäller detta för varor som efter hand kommit att vinna ökad avsättning (genom förändring av levnads- och hushållsvanor, höjd levnadsstandard etc.).

Ett särskilt problem erbjuder de områden med begränsad konkurrens, där företag, karteller och branschsammanlutningar under en mer än tioårig oavbruten priskontroll ålagts återhållsamhet i sin pris- och marginalsättning. På dessa områden kan priskontrollen icke avvecklas utan allvarlig risk för varufördyring. Det torde nämligen där ligga nära till hands för företagen att efter en avveckling av priskontrollen förr eller senare söka öka sitt utbyte av förekommande konkurrensbegränsningar genom övergång till hög-

re priser och marginaler än de tidigare av priskontrollen godkända, exempelvis genom återgång till förkrigstidens procentuella pålägg. Denna benägenhet kan vara desto starkare som priskonkurrensen numera på flera områden är mera begränsad än under mellankrigstiden. Övergången från en säljarens till en köparens marknad är enligt vår mening ingalunda en garanti mot sådana pris- och marginalhöjningar.

Priskontrollen i dess nuvarande omfattning kombinerad med prisövervakning torde hålla nere priserna även inom s. k. frisläppta områden, emedan missbruk vid prissättningen kan leda till att priskontrollen återinföres. Endast när denna möjlighet finns, torde en prisövervakning av frisläppta områden kunna vara effektiv. Sådan prisövervakning anser vi vara oundgängligen nödvändig.

Med utgångspunkt från de för delegationens arbete givna riktlinjerna och det vi ovan anfört anser vi en viss skärpning och precisering av direktiven för den prisreglerande verksamheten påkallad. Föreliggande förslag till nya direktiv för den prisreglerande verksamheten tillgodoser delvis dessa önskemål.¹ Vi har ansett oss kunna biträda detta förslag i medvetande om betydelsen av att delegationen uppnår enighet.

Vi förutsätter att, om det nyligen framlagda förslaget till utvidgad lagstiftning mot konkurrensbegränsning vinner riksdagens bifall, direktiven för den prisreglerande verksamheten blir föremål för översyn, sedan lagens bestämmelser i sin helhet trätt i kraft och verkningarna av lagen kunnat konstateras.

Herrar *Grundström, Jacobsson, Josephson* och *Sachs* har i ett gemensamt uttalande anfört.

Den nu gällande prisregleringslagen är en fullmaktslag. Förordnande om lagens tillämpning med rätt för Kungl. Maj:t att utöva däri lämnade befogenheter må meddelas allenast »vid krig eller krigsfara vari riket befinner sig eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden». Såväl den nuvarande lagen som dessförinnan gällande prisregleringslagar har uppburits av syftet att i ett exceptionellt försörjningsläge förhindra ett föregripande av väntade prisstegringar och att hejda spekulativa prishöjningar. De förhållanden i fråga om vilka ingripanden enligt lagen kan äga rum förutsättes alltså stå i direkt samband med en utpräglad krissituation. Det förtjänar särskilt understrykas att det med stöd av den nuvarande prisregleringslagen icke är möjligt att ingripa mot sådana förhållanden i fråga om prispbildningen som saknar samband med den försörjningskris som föranlett prisregleringslagens tillkomst utan utbildats redan under tidigare rådande normala tider.

Vid tillkomsten av såväl tidigare prisregleringslagar som den nu gällande har enighet rått om den statliga priskontrollens extraordinära karaktär och att kontrollen skulle avskaffas, så snart en tillfredsställande varuförsörjning undanröjt riskerna för spekulation i varuknapphet. Så t. ex. hävdade priskontrollnämnden själv i yttrande till andra lagutskottet vid 1947 års riksdag, att statlig priskontroll gärna bleve ett osmidigt och schematiskt verkande instrument för prispbildning, som lätt ledde till stelhet i det ekonomiska livet och till konserverande av prisrelationer, som icke vore marknadsmässigt betingade, och därmed till snedvridning av produktionen. Nämnden vore av den bestämda övertygelsen att konkurrensen under normala förhållanden

¹ Ledamoten *Persson* har, med instämmande i övrigt, som sin mening anfört, att de nu föreslagna direktiven helt tillgodoser vad som erfordras i fråga om förändring med hänsyn till nu rådande förhållanden.

verkade som hårdare prisregulator och gäve effektivare resultat än vad som vore möjligt för statlig priskontroll. Denna borde sålunda — fortfor priskontrollnämnden — avvecklas i den mån en rikligare varuförsörjning skapade förutsättningar för en sådan konkurrens, att avvecklingen kunde ske utan risk för prisutvecklingen.

Prisregleringslagen uppdrager blott de yttre gränserna för den prisreglerande verksamheten. Sommaren 1948 i samband med den då vidtagna skärpningen av stabiliseringspolitiken blev priskontrollens mål och metoder preciserade i de s. k. provisoriska direktiven, vilka tillkom för att bilda bas för förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter om ett nytt lönestopp. Sedan dessa direktiv snart nog befunnits otillfredsställande, uppdrog Kungl. Maj:t redan hösten samma år åt den s. k. Haganderdelegationen att utarbeta »mera definitiva» riktlinjer för den prisreglerande verksamheten. Haganderdelegationen nödgades emellertid på grund av det labila läget begränsa sig till att föreslå mycket kortsiktiga direktiv, direkt anslutna till den då förda lönestoppspolitik. Det rådde inom delegationen full enighet om att de direktiv för priskontrollen som delegationen utarbetade i början av 1950 fått sin utformning direkt bestämd av lönestoppspolitikens samt att en återgång till rörlighet på löneområdet för den skull måste leda till helt nya riktlinjer för den priskontroll som till äventyrs därefter finge anses nödvändig.

Dessa under aldeles speciella förutsättningar tillkomna direktiv är emellertid — bortsett från vissa i huvudsak formella ändringar — alltjämt gällande. Den förhandlingsdelegation som tillsattes våren 1951 ansåg sig nämligen på grund av det försörjningsläge som uppkommit i och med Koreakrigets utbrott med tilltagande varuknapphet som följd icke böra föreslå någon ändring i direktiven. Delegationen framhöll emellertid i sitt enhälliga utlåtande att mot bakgrunden av de förhållanden, som dittills motiverat ett bibehållande av priskontrollen, en avveckling av denna vore önskvärd så snart den ekonomiska situationen medgäve detta. Enighet torde råda därom — yttrade delegationen — att vad som borde eftersträvas vore att nå en sådan jämvikt på marknaden, att fri konkurrens och balans mellan köpkraft och varutillgång bleve för prisbildningen utslagsgivande faktorer.

Sedan sist återgivna uttalande gjordes, har de ekonomiska förhållandena i vårt land i hög grad förändrats. Överkonjunkturen inom näringslivet har — såsom framhålles i statsverkspropositionen till årets riksdag — brutits, kostnadsstegringarna har hejdats och en stabiliserad pris- och inkomstutveckling har inträtt. Varutillgången inom landet är riklig och tendenserna till prisstegringar har efterträts av prisfall särskilt på råvaror men även inom detaljhandeln med färdiga produkter. En punktvis skeende successiv avveckling av prisstoppet har fortgått och av material som redovisats inom den nu arbetande delegationen har framgått, att varubrist — utom i något enstaka undantagsfall — icke numera återopas av priskontrollnämnden som motiv för priskontrollens bibehållande. Allt detta berättigar till slutsatsen att sådana förhållanden nu är för handen som enligt 1951 års förhandlingsdelegation borde motivera en avveckling av priskontrollen.

Vi har härvid icke förbisett spørsmålet om priskontrollens förhållande till konkurrensbegränsande företeelser inom näringslivet. Vi har emellertid hävdad — och härvid hänvisat till tidigare uttalanden av såväl priskontrollnämnden som Kungl. Maj:t och riksdagen — att nämnden icke äger rättsliga befogenheter att utöva någon självständig kontroll av de

konkurrensbegränsande företeelserna. Härtill kommer att frågan om en samhällelig övervakning på detta område nu synes stå inför sin lösning, sedan Kungl. Maj:t nyligen till lagrådet remitterat lagförslag om motverkande av skadlig konkurrensbegränsning inom näringslivet. Det måste enligt vår mening anses överflödigt att för den korta tiden intill denna lags ikraftträdande bibehålla priskontroll enbart med hänsyn till dess möjligheter att påverka prissättningen inom varuområden, där konkurrensbegränsning förekommer; den tillärnade lagstiftningen kommer dessutom tvevelsutan att få avsevärd effekt redan före sitt ikraftträdande.

Det är vår bestämda övertygelse, att priskontroll i nuvarande läge icke sällan försvårar eller försenar prissänkningar och överhuvud är ägnad att försvåra en önskvärd och i längden nödvändig anpassning av priserna efter gällande kostnads- och konkurrensbetingelser. De risker för en ny inflationsartad utveckling, vilka ingår i den nuvarande konjunkturbilden, ändrar icke denna vår uppfattning. Det måste nämligen, icke minst i detta sammanhang, förutsättas en sådan restriktiv penningpolitik att uppkomsten av ett inflationsdrivande köpkraftsöverskott förhindras. Och priskontrollens möjligheter att verka inflationsbekämpande är, som erfarenheten visar, ytterst begränsade.

Enligt vår uppfattning saknas alltså f. n. bärande motiv för ett förordnande om fortsatt tillämpning av prisregleringslagen efter den 1 juli 1953. Den avveckling av priskontrollen som pågått under de senaste åren bör därför fullföljas och intensifieras. Om emellertid av praktiska skäl en fullständig avveckling icke skulle medhinnas till den 1 juli och fortsatt förordnande om priskontroll därför erfordras, bör sådant förordnande i varje fall begränsas till den 31 december 1953, vid vilken tidpunkt priskontrollen bör helt upphöra.

Ehuru vi således förordar att priskontrollen skall avvecklas så snart detta är praktiskt genomförbart har vi ansett oss icke böra underlåta att framföra vår mening rörande utformningen av direktiv för den prisreglerande verksamheten, om denna skulle komma att fortsättas efter den 1 juli 1953.

Därvid må först erinras om att de nu tillämpade direktiven i allt väsentligt fått sin utformning bestämd av 1950 års lönestoppspolitik och vid sin tillkomst uttryckligen förutsattes böra omarbetas i samband med denna politikens upphörande. Det må jämväl erinras om att direktivens innehåll vid sin tillkomst utsattes för hård kritik från näringslivets sida. Vi har det oaktat ansett överflödigt att för den avvecklingsperiod, varom nu är fråga och som under alla förhållanden måste antagas bli av kort varaktighet, påyrka någon omarbetning av direktiven. Vi har tvärtom ansett, att de skulle kunna tillämpas oförändrade under avvecklingsperioden, så mycket mera som de redan i sitt nuvarande skick torde ge priskontrollnämnden alla de befogenheter som i detta läge kan erfordras. Trots detta har vi icke velat motsätta oss att de nuvarande direktiven förtydligas och kompletteras på sätt framgår av det inom delegationen utarbefade förslaget. Vi vill emellertid starkt understryka att detta icke innebär något uppgivande av den av näringslivet tidigare intagna ståndpunkten, att de nuvarande direktiven icke är av beskaffenhet att kunna tjäna som norm för prisreglerande verksamhet. Icke heller får däri intolkas ett frångående av vår ovan uttalade uppfattning, att något behov av priskontroll icke föreligger efter den 1 juli 1953. Då vårt ståndpunktstagande är byggt på den förutsättningen att de nya direktiven skall gälla längst intill utgången av innevarande år, har vi saknat anledning att här ingå på frågan om pris-

kontrollnämndens befattning med konkurrensbegränsande företeelser efter den 31 december 1953, då den nya lagstiftningen rörande dylika företeelser är avsedd att träda i kraft.

Slutligen har herr *Werner* avgivit ett särskilt yttrande av följande innehåll.

Genom den under det senaste året väsentligt förbättrade varutillgången och produktionens möjligheter att billigare eller i vart fall till icke stegrade kostnader i ökad omfattning framställa varor och därigenom fylla konsumtionsbehovet, synes mig behovet av en fortsatt statlig priskontrollverksamhet genom ett särskilt priskontrollorgan kunna starkt ifrågasättas. Såsom i direktiven antydes är det av vikt att de prissänkningar som genom berörda förhållanden kan ernås i möjligaste mån även kommer konsumenterna till godo. Detta krav synes mig i väsentlig omfattning böra kunna tillgodoses därigenom att den ökade varutillgången framkallar en stigande konkurrens. Åtstramningen på penningmarknaden medför därjämte att en återhållande och priskonserverande lagerhållning ställer sig tyngande för handeln och påverkar i sin mån viljan att släppa ut varorna i marknaden. I prisreglerande riktning verkar samtidigt konsumtionens minskade tillgång på pengar, varigenom allmänhetens köpmotstånd mot onormalt höga priser tjänstgör såsom en naturlig prisregulator. Genom den sålunda numera inträdda balansen emellan penning- och varutillgång har marknaden alltmer övergått till en köparens marknad.

Då jag sålunda utgår från att priskontrollnämnden inom en viss nära framtid kan och bör avvecklas, för såvitt intet oförutsett inträffar, grundas denna min uppfattning även på det förhållandet att dess nuvarande funktioner kommer att fyllas dels genom de åtgärder som följer av det nu framlagda förslaget till lagstiftning mot skadliga kartellbildningar, dels ock genom de förslag som kan bli en följd av den nyss tillsatta kommittén för utredning på varudistributionens område.

Slutligen tillåter jag mig framhålla några principiella synpunkter i anledning av att jag inom vederbörande lagutskott åren 1939 och 1940 deltog i utformandet av den lagstiftning, som ligger till grund bl. a. för priskontrollnämndens tillkomst.

De ingrepp, vilka då skedde i anledning av krigsutbrottet i såväl den enskildes som i näringslivets fria verksamhetsområden, utformades såsom särskilda undantagslagar, avsedda att träda i funktion vid krig eller av krigsfara framkallade utomordentliga förhållanden. En utsträckning av giltighetstiden för dessa tillfällighetslagar att gälla under förhållanden, som icke kan betecknas vara på grund av krig eller överhängande krigshot utomordentliga, ansågs uteslutet. Detta har även priskontrollnämnden själv, i vad det rör dess egen fortsatta verksamhet, tidigare i avgivna remissyttranden framhållit.

Jag måste därför göra gällande att den rådande lagstiftningen icke under nuvarande förhållanden kan läggas till grund för en permanentning, eller ännu mindre en eventuell utvidgning av priskontrollnämndens verksamhet eller uppgifter. Härtill kommer en starkt grundad misstro mot att ett centralorgan, även om det utrustas med ett inslag av speciell sakkunskap, skulle äga förmågan att alltid på ett riktigt sätt och utan skadliga ingrepp eller störningar i näringslivet kunna bedöma de komplicerade förhållanden, vilka oftast måste taga ut sina ekonomiska konsekvenser inom produktionens och distributionens vitt omfattande områden. Ännu mer betänklig ställer sig saken om ett sådant organ skulle komma att utrustas

med befogenheter, eller i den framtida utvecklingen anse sig äga befogenheter, att i varje särskilt fall både påtala, bevisa och slutligen i administrativ ordning själv avkunna bindande domslut.

Då jag sålunda anser att priskontrollnämnden inom en nära framtid bör kunna avvecklas, ställer jag mig dock tills vidare på grund av vissa hittillsvarande arbetsmarknadspolitiska skäl avvaktande beträffande själva tidpunkten.

Enligt min mening borde de nuvarande direktiven kunna gälla intill tidpunkten för priskontrollnämndens slutliga avveckling. Då emellertid enighet inom delegationen kunnat uppnås om ett förslag till nya direktiv, har jag funnit mig kunna ansluta mig till detta med det av ordföranden föreslagna tillägget.

I frågan om eventuell modifiering av prisstoppreglerna har förhandlingsdelegationen särskilt övervägt, huruvida en framflyttning av det allmänna prisstoppet från prisstoppdagen den 31 oktober 1942 till någon mera aktuell tidpunkt borde ske. Ehuru det ur flera synpunkter ansetts otillfredsställande att det allmänna prisstoppet är knutet till en dag, som ligger drygt tio år tillbaka i tiden, har delegationen funnit att införandet av en ny allmän prisstoppdag skulle vara förenat med betydande svårigheter, framförallt när det gäller utformandet av övergångsbestämmelser, ägnade att på ett betryggande sätt förebygga orättvisor och olägenheter i samband med en sådan omläggning. Delegationen har därför icke förordat någon ändring i förevarande hänseende. Ej heller i övrigt har delegationen funnit skäl tillstyrka någon ändring eller modifiering av gällande prisstoppbestämmelser.

Vad slutligen angår frågan, på vilket sätt den prisövervakande verksamheten i fortsättningen lämpligast bör bedrivas, har delegationen icke funnit detaljföreskrifter för närvarande vara påkallade.

Departementschefen.

Förutsättningarna för den priskontrollerande verksamheten har i viss mån förändrats genom den konjunktursvängning som inträffat under 1952. Tendenserna till fortsatta prisstegringar inom landet har i väsentlig grad avtagit. Den förbättrade varutillgången har lett till ökad konkurrens, och ett stigande köpmotstånd från konsumenternas sida har på flera områden gjort sig gällande. Det har som en följd av denna utveckling varit möjligt att häva priskontrollen för ett stort antal varuslag och tjänster. I samband med att priskontrollen hävts har i viss utsträckning åtgärder vidtagits för att tills vidare möjliggöra en fortlöpande prisövervakning.

Även om sålunda området för den direkta priskontrollen efter hand kunnat väsentligt minskas, kvarstår allttjämt betydelsefulla varuområden under reglering. Den omständigheten att prisstegringstendenserna upphört innebär icke i och för sig att prisbildningen kan lämnas helt fri. I nuvarande läge är det ur olika synpunkter av vikt att den inhemska pris- och kostnadsnivån nedbringas. En naturlig följd av denna utveckling är att den prisreglerande verksamheten i ökad omfattning inriktas på att främja prissänkningar.

Med hänsyn till de förändringar som inträffat i förutsättningarna för den priskontrollerande verksamheten finner jag det angeläget att direktiven för denna verksamhet anpassas efter det nya läget. Det förslag till nya direktiv, som förhandlingsdelegationen enats om, synes vara ägnat att tillgodose de önskemål som för närvarande gör sig gällande härvidlag. De föreslagna direktiven skiljer sig från de nu tillämpade huvudsakligen i det hänseendet, att ökat avseende fästs vid angelägenheten att åstadkomma prissänkningar. Vidare har vissa kompletteringar och förtydliganden föreslagits, varjämte sådana bestämmelser utgått, vilka anknyter till en del speciella förhållanden från tiden för fastställelsen av nu gällande direktiv.

Inom förhandlingsdelegationen har bl. a. uppmärksamats vissa problem som sammanhänger med varudistributionen. I fråga om priskontrollens uppgifter härvidlag har meningarna skiftat. Enighet har emellertid nåtts om en allmän rekommendation att vid prövning och fastställelse av priser och marginaler främja en sådan prisdifferentiering, att prissättningen så långt möjligt sker på grundval av prestation och kvantitet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att chefen för handelsdepartementet nyligen med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa utredning rörande varudistributionen och dess rationalisering, huvudsakligen såvitt angår prissättningen inom handeln. Utredningen har enligt sina direktiv bl. a. att undersöka och belysa sådana förhållanden inom varuhandeln, som hindrar rationalisering eller i övrigt är ägnade att medföra varufördyring. I förekommande fall bör även framläggas förslag och rekommendationer till åtgärder för att avhjälpa dylika missförhållanden och förbättra effektiviteten.

Vad beträffar priskontrollens funktioner på områden, där prissättningen är monopolistiskt bestämd eller eljest beroende av konkurrensbegränsande företeelser, är det uppenbart att dessa i framtiden blir avhängiga av de beslut som kommer att fattas i anledning av förslaget om lagstiftning till motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m. I propositionen härom till årets riksdag (nr 103) har i denna fråga bl. a. framhållits (s. 101) att det ligger i sakens natur att priskontrollnämnden även i fortsättningen får sin uppmärksamhet riktad på områden, där det finns anledning anta att monopol eller andra konkurrensbegränsningar åstadkommer höga priser. I den mån det efter den nya lagens ikraftträdande anses påkallat att häva en konkurrensbegränsning för att därigenom åstadkomma friare tävlan och sålunda förutsättningar för en automatisk prisreglering genom priskonkurrens, bör emellertid självfallet åtgärder i detta syfte vidtagas i den ordning som stadgas i den nya lagen. Nämnden bör därför — framhålles det vidare — när den stöter på konkurrensbegränsningar, anmäla förhållandet till ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, och på denne får ankomma att företaga erforderliga ingripanden.

Biträder riksdagen det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget kommer efter den nya lagens ikraftträdande ansvaret för åtgärder med syfte att hindra missbruk eller skadliga verkningar av konkurrensbegränsning inom

näringslivet sålunda att främst åvila de myndigheter, som har att verka på grundval av denna lagstiftning, d. v. s. — utom kommerskollegium med dess monopolutredningsbyrå — näringsfrihetsrådet och ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor. Den prisreglerande myndighetens befattning med övervakningen av konkurrensbegränsningarna inskränkes i motsvarande mån. Enbart den omständigheten att en konkurrensbegränsning förefinnes inom ett visst område kan å andra sidan uppenbarligen icke få den verkan att området uteslutes från priskontroll. Så länge förordnande enligt prisregleringslagen är i kraft kan sålunda den prisreglerande myndigheten komma att även efter den nya lagens ikraftträdande pröva priser och marginaler på områden där konkurrensbegränsning är för handen.

Av vad här sagts bör bl. a. följa, att områden, som vid den nya lagens ikraftträdande är fria från direkt priskontroll, icke bör på den prisreglerande myndighetens eget initiativ ånyo läggas under sådan kontroll på den grund att konkurrensbegränsning är för handen. I dylika fall bör anmälan i stället ske till ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor och tillgängligt material för bedömande av konkurrensbegränsningens verkningar ställas till dennes förfogande. Efter den nya lagens ikraftträdande bör priskontrollen vidare icke i första hand användas som instrument för att undanröja eller åstadkomma ändring i en konkurrensbegränsning även om denna av den prisreglerande myndigheten anses orsaka övernormala vinster och marginaler. Ej heller bör i samband med beslut om hävande av priskontroll uppställas villkor, som innebär att ett företag eller företagen inom en särskild bransch skall förbinda sig att avstå från visst konkurrensbegränsande förfarande.

Vad särskilt angår sådana fall, där priskontrollen bibehållits huvudsakligen därför att konkurrensbegränsning med ty åtföljande återverkan på prisbildningen föreligger, får det förutsättas att ett samarbete kommer till stånd mellan den prisreglerande myndigheten å ena sidan samt näringsfrihetsrådet och ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor å andra sidan. Läget torde här i många fall vara sådant, att den direkta priskontrollen anses icke kunna avvecklas utan att detta leder till för höga priser. Å andra sidan föreligger, så länge priserna är kontrollerade, rent formellt svårigheter att i överensstämmelse med den nya lagstiftningen konstatera konkurrensbegränsningens faktiska inverkan på prisbildningen. För att på sådana områden åstadkomma ökad konkurrens och därmed förutsättningar för avveckling av priskontrollen, bör den prisreglerande myndigheten icke själv upptaga förhandlingar med vederbörande företagare om avveckling av konkurrensbegränsningen utan hemställa om medverkan från näringsfrihetsrådets sida. Rådet bör då taga kontakt med företagen inom den berörda näringsgrenen och med dem dryfta möjligheterna att åstadkomma friare konkurrensförhållanden.

I betraktande av vad sålunda anförts synes det obehövt att, om den nya lagstiftningen träder i kraft vid föreslagen tidpunkt, d. v. s. den 1 januari 1954, för tiden därefter i direktiven för den prisreglerande verksamheten

bibehålla särskild hänsyftning på monopolistisk prissättning eller andra konkurrensbegränsande företeelser. Sista avsnittet i första stycket av punkt 3 av de föreslagna direktiven — »ävensom sådana fall, där anledning finnes till antagande, att prissättningen är monopolistiskt bestämd eller eljest beroende av konkurrensbegränsande företeelser» — synes därför under angivna förutsättningar böra utgå vid nästkommande årsskifte. Sker detta torde vad tre ledamöter av delegationen åsyftat med ett av dem föreslaget tillägg till nämnda punkt i direktiven ha blivit tillgodosett. Såsom redan i propositionen nr 103 till årets riksdag framhållits ligger det emellertid i sakens natur att priskontrollnämnden — oavsett den berörda jämkningen i direktiven — även i fortsättningen kommer att under sitt arbete uppmärksamma olika konkurrensbegränsningar.

Vad slutligen angår frågan om prisstoppreglerna och prisövervakningen torde på skäl som anförts av delegationen några ändrade eller nya bestämmelser icke vara nödvändiga. Jag vill emellertid i detta sammanhang understryka, att jag finner det angeläget, att utvecklingen på områden där den direkta priskontrollen upphäves följes genom en i lämpliga former bedriven prisövervakning.

Under hänvisning till vad sålunda anförts torde, därest från riksdagens sida icke föreligger någon erinran häremot, de föreslagna nya direktiven för den prisreglerande verksamheten böra, med nyssberörd jämkning, fastställas att gälla tills vidare.

Föredragande departementschefen hemställer härefter att förslaget till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), vilket av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Karl-Ingmar Edstrand.

Utkast

till

direktiv för den fortsatta prisreglerande verksamheten.

(Av Kungl. Maj:t genom beslut den 12 januari och den 22 juni 1951 fastställda direktiv.)

(Utkast till nya direktiv.)

1. Målet för den prisreglerande verksamheten skall vara att, där så är möjligt, förhindra eller eljest i största möjliga utsträckning begränsa prisstegringar samt att främja prissänkningar. Inom ramen för denna allmänna målsättning böra de prisreglerande myndigheterna anpassa sina åtgärder så, att en av den prisreglerande verksamheten föranledd snedvridning av produktion och distribution i möjligaste mån motverkas och en ändamålsenlig inriktning i dessa hänseenden sålunda främjas.

2. Det allmänna prisstoppet avses skola bibehållas tills vidare med oförändrad prisstoppdag. Där tillräcklig säkerhet föreligger beträffande visst varuslag, viss grupp av varor eller viss tjänst, att ett upphävande av prisregleringen icke kommer att medföra prisstegring, bör prisregleringen i fråga om varuslaget, varugruppen eller tjänsten upphävas. De prisreglerande myndigheterna böra vid bedömning härav taga vederbörlig hänsyn till det förhållandet, att en branschförening lovar verka för eller ett enstaka företag försäkrar att prishöjning icke skall äga rum.

1. Målet för den prisreglerande verksamheten skall vara att främja prissänkningar och att förhindra eller eljest i största möjliga utsträckning begränsa prisstegringar. Inom ramen för denna allmänna målsättning böra de prisreglerande myndigheterna anpassa sina åtgärder så, att snedvridning av produktion och distribution såvitt möjligt motverkas.

2. Det allmänna prisstoppet avses skola bibehållas tills vidare med oförändrad prisstoppdag. Där tillräcklig säkerhet föreligger beträffande visst varuslag, viss grupp av varor eller viss tjänst, att ett upphävande av prisregleringen icke kommer att medföra prisstegring eller ökning av marginalerna bör prisregleringen i fråga om varuslaget, varugruppen eller tjänsten upphävas. Prisregleringen bör dock, när skäl därtill äro, kunna hävas även om prisstegring kan väntas inträda. Å andra sidan bör prisreglering bibehållas i sådana fall, där risk för prisstegring visserligen ej föreligger, men där marginalerna äro onormalt höga eller en i förhållande till kostnadsutvecklingen skälig prissänkning ej förväntas komma till stånd. Vid övervägande om prisreglering bör upphävas skall jämväl beaktas vad som sägs i punkten 3.

Vederbörlig hänsyn bör tagas till det förhållandet, att en branschförening utfäster sig verka för eller ett enstaka företag försäkrar att prishöjning eller ökning av marginalerna icke skall äga rum.

(Jfr punkt 7)

3. Föreligga beträffande viss bransch, visst företag, viss vara eller viss tjänst övernormala vinster eller marginaler, böra de prisreglerande myndigheterna vidtaga åtgärder för att åstadkomma prissänkning. Särskild uppmärksamhet bör härvid ägnas de fall, då prissänkning ägt rum inom ett tillverknings- eller distributionsled utan att detta förhållande beaktats vid prissättningen i senare led, ävensom sådana fall, där anledning finnes till antagande, att prissättningen är monopolistiskt bestämd eller eljest beroende av konkurrensbegränsande företeelser.

Vid prövning och fastställelse av priser och marginaler på varor och tjänster bör dessutom iakttagas, att i förekommande fall sådan prisdifferentiering befrämjas, att prissättningen så långt möjligt sker på grundval av prestation och kvantitet.

3 (4). Förutsättning för att prishöjning för visst varuslag eller viss tjänst skall kunna medgivas skall alltid vara, att det föreliggande priset enligt en av den prisreglerande myndigheten vederbörligen granskad kostnadskalkyl visas icke medföra täckning av produktions- eller anskaffningskostnaderna jämte skäligen handelsvinst. Produktions- och anskaffningskostnaderna beräknas därvid med tillämpning av återanskaffningsprinsipen.

4. Även om en dylik kostnadskalkyl i och för sig skulle motivera en prishöjning, bör en sådan i allmänhet icke medgivas i annat fall, än att verkställd lönsamhetsberäkning giver vid handen, att verksamheten inom företaget eller branschen såsom helhet, om prishöjning icke genomföres, kommer att ge en avkastning, som med hänsyn till föreliggande förhållanden uppenbarligen måste betecknas som för låg. Är så icke fallet, bör dock prishöjning kunna medgivas, om kompensande prissänkning genomföres på någon annan av företagets eller branschens produkter eller eljest särskilda omständigheter föreligga.

5. Vid bedömande av de under 3 och 4 angivna förutsättningarna skall till utgångspunkt tagas pris- och kostnadsläget hos rationellt arbetande företag inom vederbörande bransch. Härvid böra beaktas de skillnader i fråga om varusortiment och kvalitet m. m. som kunna föreligga.

6. I kalkyler och lönsamhetsberäkningar, som komma att läggas till grund för bedömningen av prisfrågorna, bör, såvitt angår kostnadsökningar, beroende på löneförhöjningar, endast få medräknas sådan kostnadsökning som svarar mot skillnaden mellan senast faktiskt utbetald lön och lön som för 1951 eller däremot svarande tid antingen bestämts i kollektiv överenskommelse eller genomsnittligen utgår för arbetstagare, som icke omfattas av kollektivavtal.

7. I de fall, att för visst företag eller bransch övernormala vinster eller marginaler föreligga, böra de prisreglerande myndigheterna vidtaga åtgärder för att åstadkomma prissänkningar. Särskild uppmärksamhet bör härvid ägnas de fall, där anledning till antagande finnes, att prissättningen är monopolistiskt bestämd.

8 (9). De prisreglerande myndigheterna skola upprätthålla fortlöpande god kontakt med näringslivet och dess organisationer.

5. Även om en sådan kostnadskalkyl, som under punkt 4 avses, i och för sig skulle motivera en prishöjning bör en sådan i allmänhet icke medgivas i annat fall, än att verkställd lönsamhetsberäkning giver vid handen, att verksamheten inom företaget eller branschen såsom helhet, om prishöjning icke genomföres, kommer att ge en avkastning, som uppenbarligen måste betecknas som för låg. Är så icke fallet, bör dock prishöjning kunna medgivas, om kompensande prissänkning genomföres på någon annan av företagets eller branschens produkter eller eljest särskilda omständigheter föreligga.

6. De ovan angivna förutsättningarna för prishöjning skola äga motsvarande tillämpning, då föreskrift om prissänkning överväges.

7. Vid bedömande av de under punkterna 3—6 angivna förutsättningarna skall till utgångspunkt tagas pris- och kostnadsläget hos rationellt arbetande företag inom vederbörande bransch.

Då fråga är om varor och tjänster, som äro föremål för konkurrensbegränsning, bör som utgångspunkt för bedömningen tagas pris- och marginalläget för samma eller närbesläktade varor och tjänster, för vilka dylik konkurrenshämmande påverkan ej föreligger.

8. På områden, som icke äro föremål för direkt priskontroll, böra de prisreglerande myndigheterna på lämpligt sätt följa prisutvecklingen.